

Pszichológiai és pszichofiziológiai vizsgálatok alkalmazása a repüléstudományi kutatásban: alkalmassági vizsgálatok és kiválasztás

Egy teljes humán centrikus katonai vizsgáló rendszer megkívánja, hogy pontos képünk legyen arról, hogy az adott terület milyen alapokon, elveken működik, és milyen készségeket és képességeket kíván meg a résztvevőktől. Ezért az első lépésnek az úgynevezett munkaleírásnak kell lennie. Az elkészülő rendszerleírásnak tartalmaznia kell egyfajta szervezeti diagramot (az adott terület felépítését), az egyes funkcionális egységek jellemzőit, a részterületeken belüli tevékenységi körök leírását, valamint az egyes munkakörökre vonatkozó követelményeket, képességeket és készségeket. A következő fázisa az egyes beosztásokhoz tartozó kritériumok megalkotása és listázása. Ennek tartalmaznia kell az adott feladat jellegének leírását, az ellátáshoz szükséges képzettségeket, az egészségre, a fizikai állapotra, a pszichológiai jellemzőkre vonatkozó általános és speciális követelményeket, továbbá azokat az előírásokat, amelyek megszabják azt, hogy az adott személy az adott feladat ellátását milyen állapotjellemzők esetén képes ellátni.

A tervezés következő, igen érzékeny fázisa azoknak az eljárásoknak a kiválasztása, amelyek az adott kritériumok teljesülését képesek vizsgálni és ellenőrizni, amelyek segítségével eldönthető egy adott személy alkalmassága az adott szinten. Ilyen módon összeállítható egy-egy vizsgálati protokoll, amely az adott szint vizsgálatára hosszú távon alkalmazható, standard és bárki által jól alkalmazható.

A vizsgálatoknak különböző szintjeit határozzák meg:

- **Előkészítő szint:** a felvétellel vagy alkalmazásra jelentkező személynek meghatározott dokumentumokat kell benyújtania.

- **Alkalmassági szint:** Az alkalmazott eljárások itt már igazodnak a betöltendő munkakör követelményeihez, a repülés esetében általános katonai, illetve a repüléssel kapcsolatos speciális vizsgálatok egyaránt szerepelnek, mégpedig több szinten.

- o általánosabb és egyszerűbb tesztek;

- o ezt követik a bonyolultabbak és speciálisabbak, miközben fokozatosan csökken a résztvevők száma;

- o bizonyos, magas követelményeket támaztó munkakörök esetében (például a pilótaképzés, a repülőtisztai beosztásba való kinevezés ilyen) személyes interjún is részt vesznek;

- o ezt a folyamatot szimulátoros vizsgálatok zárják le;

- o azok a jelöltek, akik a teljes folyamaton átestek, még részt vesznek egy valódi gyakorlaton is, ahol kiderül, hogy az alkalmasság vizsgálatban nekik tulajdonított tulajdonságok a gyakorlatban is működnek-e.

- munkaköri vizsgálatok

- pillanatnyi alkalmasság

- teljes, komplex felmérés a munka során.

Néhány fontosabb alkalmazott módszer és eljárás:

- intelligencia tesztek (IQ-teszt, WAIS-III teszt, Raven teszt)

- személyiség tesztek (például MMPI)

- projektív tesztek (Rorschach, TAT)

- strukturált személyiség tesztek (NPQ, PIK, EPQ)

- szorongás mérése (STAI)

- teljes személyiség tesztek (BFQ, MMPI)

- diagnosztikai eszközök, például depresszió tesztek (BDI)

- érzelmi állapotok felmérése (PANAS)

Pszichofiziológiai módszerek:

- bőr elektromos reaktivitás teszt (EDA)

- szívverés vizsgálata (HR, HRV)

- munka-tesztek (reakcióidő, érzékelés, légzés)

- izomműködés (EMG)

- agyi aktivitás (EEG, MEG, KP)

- képalkotás (PET, MEG, fMRI)

Speciális katonai tesztek:

- általános szűrés (WAIS, MMPI, Rorschach stb.)

- jellemző alapképességek, személyiség (EPQ)

- szakmai alkalmasság tesztsorozat (AFVAB, AFQT, AFMET)
- szakmaspecifikus felmérések (AFOOT, AAPP, TBAS)
- repülési ágazati felmérések (CLB, SA, SWORD)

A vizsgálatok tehát tartalmazznak általános pszichológiai és pszichofiziológiai eljárásokat is, és specifikus szakmai, jelen esetben repüléssel kapcsolatos módszereket is.

Elsődleges szerző: BÁRDOS, György (ELTE PPK)

Előadó: BÁRDOS, György (ELTE PPK)